

PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

1)

Zvládnutí trivia patří k základním znakům gramotnosti. Těžko si asi dokážeme představit, že bychom v dnešní době potkávali lidi, kteří neumí psát, číst a aspoň trochu počítat. Takoví lidé by to v současném světě jistě neměli snadné. Proto je trivium první z věcí, kterým se děti po vstupu na základní školu učí. Existují ovšem také děti, jimž může zvládnutí techniky čtení a psaní působit problémy – například děti se specifickými poruchami učení, děti s mentálním postižením apod.

Diplomová práce se tak zaměří na okruh dětí s poruchami autistického spektra. Tyto děti vyžadují celkově odlišný přístup ve vzdělávání, než je tomu u dětí intaktních, proto i nácvik čtení a psaní probíhá jiným způsobem než na běžných školách. Konkrétně touto tematikou se mnoho knih nezabývá, proto by mohl výzkum přijít mnoha lidem zajímavý a posloužit jim jako informační a inspirační zdroj.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem probíhá výuka psaní a čtení u dětí s poruchou autistického spektra. Mezi parciální cíle patří analýza používaných metod a postupů, popis jednotlivých fází nácviku čtení a psaní, rovněž možných úskalí ve výuce. Práce by měla poskytnout ucelenější pohled na výuku počátečního psaní a čtení u dětí s poruchami autistického spektra.

2)

Výzkumné otázky:

- Jakým způsobem probíhá výuka počátečního čtení a psaní žáků s poruchami autistického spektra?
- Jaké metody se využívají při výuce čtení a psaní?
- V čem se liší výuka dětí s PAS od výuky zdravých dětí?
- Jsou pro výuku používány nějaké speciální pomůcky?

3)

Diplomová práce se bude opírat o kvalitativní výzkum. Považuji za přínosnější popsat průběh nácviku čtení a psaní u dětí s PAS, nežli např. porovnání četnosti využití určitých metod. Byla bych ráda, kdyby má práce sloužila jako zdroj inspirace a praktických informací o dané problematice.

4)

Šetření bude probíhat na ZŠ Štolcova v Brně, jež je největší školou v ČR specializovanou na žáky s poruchami autistického spektra. Ve škole je zřízeno 9 tříd. Data budou získávána na podkladě pozorování a částečně strukturovaného rozhovoru s učiteli. Učitele budu kontaktovat osobně, neboť na této škole působím jako asistent pedagoga. Předpokládaný počet učitelů, s nimiž rozhovor proběhne, je 18. Výzkum vychází z toho, že poruchy autistického spektra jsou specifickou diagnózou, a tudíž i vzdělávání žáků s tímto postižením má svá specifika, jimiž se odlišuje od práce s intaktními dětmi.

5)

Ukázka rozhovoru

Jakou používáte metodu výuky čtení a psaní?

V čem spatřujete hlavní výhody této metody?

Používáte nějaké doplňkové metody?

Jaké používáte speciální pomůcky pro výuku čtení a psaní? K čemu slouží?

S jakými problémy se při výuce čtení a psaní nejčastěji potýkáte?

Pozorování

Pozorování bude sledovat průběh výuky psaní a čtení. Bude zaměřeno na strukturu hodiny, míru komunikace učitele a žáků, používané výukové a motivační metody. Dále se bude zajímat o používané pomůcky, reakce učitele na projevy žáků – kolísání pozornosti, práce s chybou, korekce úchopu.

6)

Hlavním problémem výzkumu pravděpodobně bude jeho velká časová náročnost – a to jak pro mne, jakožto pro autora diplomové práce, tak pro učitele, od nichž budou sbírána data. Také pozorování při výuce může působit na žáka s poruchou autistického spektra značně rušivě. Budu tedy zapotřebí přizpůsobit se momentálnímu žákovu rozpoložení, aby nebyl narušován vyučovací proces. Etické problémy se nepředpokládají. V práci nebudou jmenovány konkrétní osoby, cílem je postihnout specifika práce.

7)

Záznam z pozorování

První pozorování proběhlo dne 11. 5. 2012. Byl sledován průběh vyučovacího bloku psaní u žáka s diagnózou dětský autismus a přidružená lehká mentální retardace. Žák navštěvuje druhou třídu základní školy a vzdělává se podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

Vyučovací blok trval přibližně 20 minut. Výuka probíhala individuálně v sektoru třídy k tomuto určenému. Pro lepší motivaci žáka se využila betonová tabulka. Pokud žák nasbírá určitý počet žetonů za plnění úkolů, může si vybrat předem zvolenou odměnu – v tomto případě hru na počítači.

Výukový blok byl rozdělen do tří částí – podle toho, s jakými pomůckami se pracovalo. První část sestávala z uvolňovacích cvičení a cvičení prostorové a směrové orientace na tabuli. Uvolňovací cvičení spočívalo v obtahování předkreslené dráhy, přičemž byly žádoucí pohyby celé paže. Cvičení na prostorovou a směrovou orientaci představoval diktát. Učitelka diktovala: „*Doprostřed tabule nakresli velký kruh. Vpravo od kruhu nakresli hvězdu. Pod kruh nakresli trojúhelník ...*“. Učitelka kreslila současně s žákem, ale za tabulí, aby ji žák nemohl napodobit. Potom obrázky porovnali. Žák cvičení zvládnul bez obtíží.

V druhé části vypracoval žák několik pracovních listů v šanonu. Pracovní listy byly zalaminovány a žák psal fixem, což také napomáhalo uvolnění ruky a kontrole přítlaku na psací náčiní. Pracovní listy byly zaměřeny na nácvik prvků psacích písmen – konkrétně horní a dolní oblouk, dolní smyčka. V tuto dobu, čili asi po 12 minutách práce, začala klesat žákova

pozornost. Učitelka nechala žáka protáhnout se a připomněla možnost odměny. Žákovi malá přestávka prospěla a mohl pracovat dál.

V poslední části se prováděla cvičení tužkou do sešitu. Cvičení byla opět zaměřena na nácvič prvků psacích písmen, prostorové a směrové orientace. Rozdíl spočíval ve změně materiálu ke psaní – musel se trochu zvětšit přítlak. Po každém náročnějším úkolu následovala slovní pochvala.

8)

Po první zkušenosti s pozorováním zatím necítím potřebu výzkumný plán modifikovat. Pouze po pozorování by měl následovat rozhovor s daným učitelem, aby se hodina rozebrala a vysvětlily podstatné momenty. Žádné další úpravy mne v této fázi nenapadají.

9)

BAZALOVÁ, B. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2011. ISBN 9788021057814.

ČADILOVÁ, V.; ŽAMPACHOVÁ, Z. *Strukturované učení: vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 9788073674755.

FABIÁNKOVÁ, B.; HAVEL, J. *Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy*. Brno : Paido, 1999. ISBN 8085931648.

GILLBERG, Ch.; PEETERS, T. *Autismus - zdravotní a výchovné aspekty: výchova a vzdělávání dětí s autismem*. 3. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 9788073674984.

HOPE-WEST, A.; JONES, G. *Securing appropriate education provision for children with autism spectrum disorders: a guide for parents and professionals*. London : Jessica Kingsley, 2011. ISBN 9781849051538.

QUINN, B.; MALONE, A. F. *Autism, Asperger syndrome and pervasive developmental disorder : an altered perspective*. London : Jessica Kingsley, 2011. ISBN 9781849058278

SANTLEROVÁ, K. *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno : Paido, 1995. ISBN 8085931052.

SCHOPLER, E.; REICHLER, R. J.; LANSING, M. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. 2. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 9788073678982.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální. Výzkumný ústav pedagogický v Praze : TAURIS, 2008. ISBN 978-80-87000-25-0.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Výzkumný ústav pedagogický v Praze : TAURIS, 2006. ISBN 80-87000-02-1.

Internetové zdroje:

Globální metoda čtení. *Globální čtení* [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://www.globalni-cteni.cz/clanek/globalni-metoda-cteni/>

Nevím, jestli je to téma dost nosné pro DP. Doporučila bych výzkum ještě obohatit, například se ve zkoumání zaměřit také na žáka, jeho pokroky a jeho perspektivu – nebo vymyslet nějaký zajímavý výzkumný problém či zkoumat odlišnosti v přístupu různých učitelů či škol atd. Bála bych se, že výsledkem takto postaveného výzkumu bude jen banální popis, přitom by stálo za to odhalit nějaké zajímavé souvislosti. Proč má smysl zkoumat (zvláště v 1 škole), jak se tam učí? Vysvětlete to lépe v úvodu.